

Visie op het sacramenteel leven van de kerk

Over riten en symbolen

De werkelijkheid is groter dan het stuk werkelijkheid dat de natuur-en gedragswetenschappen onderzoeken en waarnemen. Is de werkelijkheid niet veel groter en dieper, veel rijker ook? Zijn mens en wereld niet veel meer dan de natuurwetenschapper, de socioloog en de psycholoog kunnen onthullen?

Dan mag je de vraag stellen: hoe komen wij dan met dat grotere, diepere en rijkere van de werkelijkheid in aanraking?

Het antwoord is: op twee manieren. Allereerst is het mogelijk om er over na te denken en dat gebeurt in de filosofie en in de theologie. Deze bezinnen zich op vragen als: wie is uiteindelijk de mens, wat is uiteindelijk de wereld, wat is het leven, waar gaat het heen, wat is dood, wat is godsdienst, wie is God..?

In onze postmoderne tijd is de belangstelling voor deze vragen weer sterk toegenomen en velen houden zich ermee bezig. Meer dan vroeger is men bereid zelf na te denken en antwoorden te vinden, om standpunten in te nemen. Deze belangstelling is goed, maar het gevaar dreigt altijd dat we de **tweede wijze** van communicatie met de brede werkelijkheid gaan verwaarlozen. Dat is omgaan met mens en wereld niet door te discussiëren of te redeneren met het verstand alleen, maar door aan de werkelijkheid deel te nemen met alle vermogens, met heel ons wezen, met verstand, gevoel en zintuigen.

Het gaat om de communicatie langs de weg van rituelen. Om dit te doen aanvoelen is het nodig iets te zeggen over de elementen waaruit een ritueel is opgebouwd: **symbool, rite en woord.**

Vooraf een opmerking: het gaat ons om **het sacramenteel** leven van de kerk en dat is bij uitstek de omgang met de diepe en rijke werkelijkheid waar we over spraken. Uw voorzitter heeft een interessant artikel gewijd aan deze zaken die ons ter harte gaan en waar zoveel mensen naar zoeken binnen de kerken en daarbuiten. De nadruk die de reformatie heeft gelegd op de leer, de filosofie en de theologie en de woordcultuur die daaruit is voortgekomen, heeft de aandacht voor die tweede wijze van communicatie in de wereld van het geloof sterk doen verdwijnen.

Daarmee is niet gezegd, dat er binnen de protestantse kerken helemaal geen ruimte was en is voor symboliek, voor riten en voor de taal van prediking en liturgie. Maar de onderwaardering van de liturgie, het gebrek aan omgang met het sacramentele leven van de kerk, de verschraling die heeft plaatsgevonden in de pastoraal, denk aan de dienst der genezing, de boete en verzoening, de zegeningen en de handoplegging, de visie op het ambt, de beoefening van het gebed en de stilte, de aanbidding en de contemplatie; dit alles heeft de kerk beroofd van elke aantrekkelijkheid zodat mensen het elders zoeken en doorgaans niet vinden, waarna de diepgevoelde teleurstelling de laatste vonkjes dooft. In de Lucasorde leeft het vermoeden en meer dan dit, dat de kerk van alle eeuwen grotere rijkdommen heeft te bieden.

Van alle dingen geldt dat ze niet slechts zijn wat ik oppervlakkig waarneem, maar dat ze op een of andere wijze méér zijn en zo kunnen worden tot **symbolen**. (*Romano Guardini: Van heilige symbolen*) Dat geldt voor hand, lichaam, bloemen, een kruis, brood, wijn, een tafel, wierook, water, een huis, de wind, een kind, een man, een vrouw, as en aarde, ja wat al niet.

Het symbool blijkt dus een veelomvattende werkelijkheid en het kenmerkende van een symbool is dat als het naar iets anders verwijst, dat er tegelijk mee beleefd en aangeduid wordt. Het verwijst niet via een verstandelijk proces of betoog, nee het symbool wordt met datgene waarnaar het verwijst als een **eenheid** waargenomen. (zeg dus nooit: het is maar een symbool!). Een teken is iets anders dan een symbool. Dit laatste is niet te wijzigen naar willekeur, omdat het op een of andere wijze in zichzelf deelheeft aan de diepere werkelijkheid waarnaar het verwijst. Met een teken is dat anders: die worden uitgedacht en kunnen opnieuw uitgedacht worden. Met symbolen is dat niet zo; ze worden gevonden en ontdekt; ze bieden ruimte voor een rijke betekenis en ze verdragen geen verenging. Zo kan de doop, louter verstaan als teken, worden vermagerd tot een lidmaatschap van de kerk of een verzekeringspolis.

Het gaat bij het ritueel ook om de **rite**, de handeling, de daad. Evenals dit het geval is bij het symbool (het eenzijdig vervallen in een teken, een plicht, een bepaalde leer) kan ook de rite verworden tot een abstract en levenloos kader en daarmee tot een slechte rite. Dat heeft in de kerk ook zijn geschiedenis! Mensen ervaren de christelijke rite dan als een onwaarachtig of formalistisch handelen. Zo is de vredegroet ooit in onbruik geraakt onder de gelovigen, die nauwelijks nog opzagen als deze werd uitgewisseld aan het altaar. En zelfs de heilige geloofsdaad; het deelnemen aan de Communie, kan ervaren worden als onwaarachtig en ergerniswekkend door het gedrag van mensen. De kerk heeft altijd vernieuwing nodig en ieder van ons moet delen in de woorden van de schuldbelijdenis, zoals wij die bijvoorbeeld kennen in de liturgie van de Oud-Katholieke kerk: *ontferm U over ons, vergeef ons onze zonden en geef dat wij U mogen dienen, vernieuw daartoe ons leven door Christus, onze Heer.* (uit het Confiteor in de viering van de Eucharistie).

De crisis waarin de ritens in onze cultuur verkeerden, zijn ook terug te vinden in de maatschappelijke taboes en regels, die de gehoorzaamheidscultuur vóór de zestiger jaren van de vorige eeuw kenmerkten.

Er is sindsdien veel weggevallen en dat heeft gezorgd voor onzekerheid omdat deze crisis zich uitstrekt van geboorte tot dood. Door het gemis aan ritens worden belangrijke ervaringen niet meer uitgediept en dat raakt onze identiteit. Het is heel divers om maar wat te noemen: de nationale vlag, het openbaar gebed maar ook bidden voor en na de maaltijd en aan begin en einde van de dag, uitingen van dank en zegening, het volkslied, het onderhouden van de zondag en bepaalde feestdagen die inmiddels verworden zijn tot extra vacantedagen en niet meer. Geen wonder dat er allerwegen wordt gezocht naar nieuwe ritens, die straks naar velen hopen, een belangrijke creatieve functie kunnen hebben bij het ontstaan van een nieuwe cultuur.

Voor de kerk en voor de christenen geldt deze ritencrisis evenzeer. Mensen vluchten in het oude of werpen alles van zich. Maar binnen de kerk is de drang tot vernieuwing sterk, ondanks het verzet en hier en daar de afkeer of de vrees. Het lijkt alsof het steeds gaat om een breuk met het verleden, maar dat is lang niet altijd het geval, integendeel. Denk aan de liturgische vernieuwing, de bijbelse theologie, de band met het Jodendom, het zoeken naar authenticiteit en naar de wortels, de charismatische vernieuwing en de dienst der genezing. De beelden zijn niet zelden voor velen nieuw en onbekend, de ritens dus de handelingen verrassend, maar het verleden en de band met de oorsprong blijken oorspronkelijk.

In de ontwikkeling van de mens en in de christelijke heilsgeschiedenis verwijzen de beelden en de handelingen ons naar het verleden én naar de bestemming. Er is dus relatie, voortgang, een gebeuren dat is opgenomen in de stroom van een levende traditie. Juist in de kerken waar

het traditiebesef sterk is, houdt men vast aan het verleden, maar wel met het oog op de toekomst (*het beeld van de roeiers- acharee jamim*)

Tenslotte behoort tot het ritueel ook het **woord**. Dan hebben we het niet over termen zoals in de positieve wetenschappen vooral worden gehanteerd, maar over de meerduidigheid van het woord, woorden die een hele wereld kunnen oproepen, zoals vader, moeder, licht, donker.. Goed gehanteerd onthullen en openbaren ze een diepere werkelijkheid. De oorspronkelijke betekenis van het woord **zeggen** heeft van doen met **licht**. Engels say en see, aan het licht brengen, laten zien. Zo is het ook in het Grieks, het Latijn, het Duits **dicere, zeichen**.

Bij het woord gaat het om het doorlichten van de werkelijkheid zelf, het onthult en brengt aan het licht. Het woord maakt de werkelijkheid doorzichtig en geeft haar perspectief..

Huub Oosterhuis is een meester in het hanteren van deze taal; niet de taal van de termen, van de formules en klare begrippen, maar de taal van wat eigenlijk niet te zeggen is, een taal van beelden en begrippen, de taal van de prediking, van de liturgie, van het sacrament, het mysterie van Gods heilshandelen in ons midden.

Het is niet een spreken over, maar een spreken tot, een spreken waarin wij zelf sterk betrokken zijn, een bewerkend spreken dat in de diepte iets teweegbrengt.

Gerard Lukken heeft gewezen op het verschil tussen de westerse theologie en die van het Oosten, die zich nog steeds baseert op de patristische theologie en geloofswereld.

De westerse theologie spreekt **over** God, de liturgie als behorend tot de sacramentaliteit van de kerk spreekt **tot** God. De westerse theoloog gaat uit van een belijden, een leer en gaat die dan toetsen en beschrijven. Daarmee is een kritische instantie ingevoerd; hij spreekt objectiverend over wat in de tweede taal wordt geuit.

Zo is het in het Oosten niet; theologen zijn leken om te beginnen, geen bedienaars van Gods geheimenissen zoals de bisschop en de priester en in afgeleide zin de diaken. Zij bedienen de tweede taal, de theologische gebeden: *lex orandi, lex credendi* en de theologische denker aan de hogescholen kan alleen dan theologie beoefenen als hij nauw verbonden blijft met het mysterie van de kerk. Geloof kan slechts worden begrepen in en door het gebed: Evagrius, de grote monnikenvader zegt het als volgt (brief 20):

Een theoloog is een mens van gebed en hij die bidt in geest en waarheid is daardoor een theoloog. Maar de Leer zoals die wordt uitgedrukt in het gebed, moet levend zijn, actio. Een theologie zonder actio is een theologie van de demonen.

Daarmee is niet ons westers activisme bedoeld (de kerk als actiegroep en dan begrijpen we veel orthodox verzet tegen de Wereldraad van kerken), maar een leven in hoop en waakzaamheid, van gebed en gerechtigheid, van stilheid en vertrouwen, deernis en menslievendheid.. Een leven opgenomen in het Mysterie van de Kerk en voortdurend gevoed door de H. Geheimen. De *communio sanctorum* van Nicea-Constantinopel betreft zowel de gemeenschap van de heiligen als de omgang met de heilige zaken, die wij mogen behartigen door de volmacht van Christus, opgenomen in zijn priesterlijk ambt .

Bisschoppen worden gekozen uit de monniken: niet uit de kring van grote geleerden of juristen (zoals ook Rome heel lang deze praxis kende) of vaktheologen, die naam hebben gemaakt, maar mensen van de Geest, biddende mensen..

En de priesters leven tussen hun mensen en delen al wat het leven te bieden heeft; de armoede en de welvaart, de tranen en het glaasje bij het kafeneion op een omgekeerde stoel als de dag neigt naar de avond.

Ik noem dit alles omdat het ooit in heel de kerk niet anders was, vóór de grote scheiding van Oost en West en het toenemend juridisch denken en theologisch klimaat in de Middeleeuwen en niet minder in de Reformatie nadien. Denk aan Calvijn met zijn vierde ambt, dat van de doctor ecclesiae.

Maar in het Oosten heeft Johannes de Evangelist, de naam **de Theoloog** en dat geldt ook voor de H.Gregorius de Grote, bisschop van Rome, die rond 600 ook in het Oosten werd geprezen om zijn mystieke vroomheid en toegewijde liefde tot de mensen (*angli-angeli*).

Een kerk die sterk rationeel is gericht en die bovendien eenzijdig wordt bepaald door een individualisme dat op zijn hoogst losse kerkgangers oplevert, is veel minder toegankelijk voor vernieuwingen, die zoeken naar ruimte voor gevoel, beleving en ervaring, naar gemeenschap en menselijke warmte, naar aanbidding en symboolgevoeligheid, naar de schoonheid van de liturgie en de band met de natuur, waarin de hemel ons begroet, zoals het lied zegt. Wat niet wil zeggen dat leden van die kerken niet zouden verlangen naar een helende gemeenschap, die hun zoeken naar een diepere werkelijkheid en hun onbestemd verlangen ondersteunt en richting geeft.

Sacramentele heilsgeschiedenis

We hebben een forse aanloop gemaakt om uit te komen bij de kern van ons verhaal over de **sacramentaliteit van de kerk**. Dan hebben we het over het liturgisch leven waarmee de God van het heil zich verbindt met ons mensenbestaan en met onze geschiedenis.

In de vroege kerk was het woord **heilsgeschiedenis** een sleutelbegrip voor de hele theologie. Vaticanum II heeft het weer centraal gesteld in de Constitutie over de goddelijke Liturgie en dat was voor de Rooms-Katholieke kerk heel verrassend omdat het denken immers reeds vanaf de twaalfde eeuw een grote wending had genomen. De geloofsbelijdenis werd meer gezien als een opsomming van vastgestelde waarheden dan als een belijdenis van heilsgebeurtenissen, waarmee God voorgoed in het Nieuwe Verbond zich geeft aan de wereld en aan de mensen. Maar Nicea-Constantinopel componeerde een hymne, een lied dat niet meer zwijgt en dat gezongen blijft worden; oecumenisch, wereldwijd. Hét lied, zegt de kerk van Oost en West, al is ook hier de breuk smartelijk voelbaar in de zaak van het Filioque. (*de strijd tussen oost en west, de Karolingers en Byzantium, Een God, drie Personen of een van Wezen, de H. Geest als Persoon of als liefdeband tussen Vader en Zoon, de Eenheid van het Goddelijk Wezen, de angst van het Oosten voor de achterstelling van de H. Geest wat de geschiedenis heeft bewezen*).

Zo zag men het in een juridisch en dogmatisch denken, waarin het christelijk Oosten nooit is meegegaan. De Oud-Katholieke beweging die rond 1830 in Duitsland ontstond ontdekte opnieuw de zin van de geschiedenis en daarmee ook de sacramentele heilsgeschiedenis, wat later in het verzet tegen de romeinse ontwikkelingen een grote rol ging spelen. De consequentie was dat er een theologische herbezinning op gang kwam, die na 1890 ook de Oud-Katholieke kerk van Nederland tot daden bracht, mede door de band met de Russisch-Orthodoxe Kerk en de dialooggesprekken, de zgn. Unionsgespräche.

Tegen de protestantse mening in die **orthodox** opvat als de rechtzinnige leer, het verbonden zijn met de juiste confessie, ging men terug naar de oudchristelijke opvatting. Orthodox is dan de rechte lofprijzing van hen die behoren tot de Katholieke kerk, zij die staan in het huis

des Heren en hun handen opheffen in een lofzang die geen einde neemt (*prefaties van de Eucharistie*).

Dat is de liturgie, het heilig dienstwerk, het opus Dei, dat gevierd wordt in de ruimte en in de tijd. Driemaal daags, zegt rabbijn Herschel in zijn boek over het gebed, beleven wij zo het hoogtepunt van de dag; de rest is bijzaak.

Voor de Kerk was ooit **dit alles sacrament**, want de zeven sacramenten of de twee als u wilt, werden pas geteld in de twaalfde eeuw en als zodanig beschreven door Petrus Lombardus, die niet beter wist na het schisma en de daarop volgende westerse ontwikkelingen en kijk op de zaak.

Als we de heilsgeschiedenis van Joden en Christenen willen verstaan, dan is dit woord **sacramentum, mysterium** noodzakelijk.

* In de eerste plaats wordt het gebruikt om de verhouding aan te geven tussen de wereld van **het menselijke en het goddelijke, tussen het zichtbare en het onzichtbare.**

De Schrift en de kerkvaders tonen ons dat het heilsplan van God zich tastbaar en zichtbaar in onze geschiedenis voltrekt zodat het daar aanwezig is en te ontwaren.

- Jezus zelf is Degene in wie Gods heilsplan zijn hoogtepunt bereikt. Volgens de Vaders is Jezus Christus het grootste en voornaamste sacrament.
- Zijn geboorte, lijden, dood en verrijzenis worden sacramenta genoemd, heilsgelijken van zijn menselijk bestaan, van zijn levensdaden.
- Het paasmysterie waarover de theologie spreekt, is niet paasgeheim (voor ons niet te vatten), maar het gaat ook hier om een onzichtbare **werkelijkheid** in zoverre zij zichtbaar en tastbaar is in de viering van de H. Geheimen; of omgekeerd: om een zichtbare werkelijkheid waarin het onzichtbare transparant wordt.
- Ook zijn de verschillende perioden van de heilsgeschiedenis 'sacramentum futuri'; gebeurtenissen die verwijzen naar de toekomst: de binding van Isaak, de uittocht uit Egypte, de doortocht door de Rode zee, het lijden van Jeremia, de terugkeer uit de ballingschap, het verhaal van Jona en Ninevé om een aantal te noemen.
- De Kerk als zichtbare- onzichtbare werkelijkheid. Reeds vroeg wordt de Kerk verstaan als oersacrament. Het Sacramentarium Gelasianum (omstreeks 500 na Christus) spreekt zo over haar in verscheidene gebeden, omdat de Kerk het sacrament is van het handelen van Christus die in haar werkzaam is door de zending van de H. Geest.
- Dit handelen van Christus in en door de Geest voltrekt zich in de liturgie van de Kerk in heel haar breedte. Het woord sacramentum, mysterie heeft niet alleen betrekking op zeven sacramenten maar op heel het heilig dienstwerk van de kerk. Het zijn de sacramenten van de Kerk; **voor** haar omdat zij de kerk maken; zij maken immers de liefde en de genade van God Drievuldig en de liefdevolle gemeenschap met Hem aan de mensen kenbaar. Maar ook **door** haar omdat de kerk immers zelf sacrament is van Christus' handelen.

De werkzaamheid van de sacramenten

Zowel de katholieke als de orthodoxe kerken houden vast aan het stellige geloof, dat de sacramenten schenken wat zij uitbeelden. Christus zelf is immers werkzaam, Hij is het die doopt, Hij geeft zichzelf in de Eucharistie als offeraar en offer, Hij is het die in de sacramenten handelt om de genade mee te delen. De Vader verhoort steeds het gebed van de

Kerk van zijn Zoon, die in de epiclesse van elk sacrament haar geloof in de kracht van de Geest uitdrukt. Tot zover is er geen verschil. Maar de Rooms- Katholieke kerk spreekt graag na Trente van het *ex opere operato* (door het feit zelf dat de handeling verricht is). De Orthodoxe en Oud- Katholieke kerken daarentegen, alsmede de Anglicanen, zijn huiverig voor de magie van het ambt, leggen de nadruk op het werk van de H. Geest en op de epiclesse. 'Zoals het vuur alles wat het aanraakt in zichzelf omvormt, zo vormt de H. Geest alles wat aan zijn/ haar kracht onderhevig is, om in goddelijk leven', een geliefd beeld bij de Vaders..

En dit alles krachtens het heilswerk van Christus, dat eens voor altijd volbracht werd.

De gesteltenis van de ontvanger is niet de voorwaarde, wel de intentie van de Kerk en van de bedienaar van het sacrament. De kracht van Christus en van zijn Geest is niet afhankelijk van de persoonlijke heiligheid van de ontvanger, maar de vruchten van het sacrament groeien daar waar door het woord van God en een vertrouwd geloof mensen Hem in hun hart toelaten. Dan versterken de sacramenten dat geloof niet alleen, maar krijgen wij deel aan de Geest van het kindschap Gods en worden opgenomen in de levensgemeenschap met de Verlosser. Opdat wij deel zullen krijgen aan het goddelijk leven: (verg.2 Petrus 1,4)

zijn goddelijke kracht heeft ons alles geschonken wat tot leven en godsvrucht dient, door de kennis van Hem, die ons geroepen heeft door zijn heerlijkheid en kracht. Daardoor zijn ons de kostbare en overgrote beloften geschonken, opdat gij daardoor aan de goddelijke natuur deelachtig zoudt worden, ontkomen aan het verderf, dat ten gevolge der begeerlijkheid in de wereld heerst.)

Deelhebben aan de goddelijke natuur is voor velen in ons land een onbekend thema, maar in het christelijk Oosten vormt dit het doel van het christelijk leven. Heel het aardse leven is daarop gericht; hoewel dit leven is voorbereiding hierop, dat wij deel zullen hebben aan het goddelijk leven waarvoor Christus gebeden heeft: *Op die dag zult gij erkennen, dat ik in mijn Vader ben en gij in mij en ik in u.* (Johannes 14,,20).

Achter de leer van de deïficatio staat de bijbelse uitspraak dat de mens door God geschapen is naar zijn beeld en zijn gelijkenis. En de verlossing die Christus heeft gebracht, heeft dat beeldzijn in ons hersteld en ons het goddelijk leven gebracht. God heeft de wereld met zich verzoend uit liefde en zijn hoogste daad van liefde is, dat wij in Hem zullen zijn, zoals de drie Personen van de Godheid in elkaar woning hebben.

Johannes de Theoloog spreekt hierover in de tweede taal, die poogt uit te drukken wat voor ons haast onbeschrijflijk is. Maar ook Paulus kent de mystieke verrukking en het leven in Christus.

We dienen wel te beseffen dat hier geen sprake is van pantheïsme of een vermenging van het menselijke en het goddelijke. De mens blijft onderscheiden van God maar niet gescheiden van Hem. En de Kerk kent het onderscheid tussen Gods wezen en zijn goddelijke krachten; God is God in wezen; de mens blijft schepsel, bijna goddelijk gemaakt, waagt psalm 8 te zeggen en eenmaal aan de goddelijke natuur deelachtig als deel van de voltooiing van de schepping.

De verrijzenis van het lichaam heeft te maken met dit geloof; dat we zullen worden verheerlijkt met ziel en lichaam, nu reeds tempel van de H. Geest en geroepen om onze

lichamen op te dragen (te offeren) als een levend, heilig en Gode behaaglijk offer (Romeinen 12,1).

De kerk heeft vanaf het begin eerbied gehad voor het lichaam, omdat dit geheiligd is, tempel van de H. Geest, vervuld van Gods genade (verg. het woord tot Maria). Het lichaam is niet onrein en onaanraakbaar na de dood, maar het verwijst naar de mens die we zullen zijn. Relieken van heiligen verdienen eerbied, de graven van de martelaren in hert bijzonder. Augustinus vertelt over genezingen die plaats vonden bij de kapel van de H. Stefanus in zijn kerk te Hippo. Tekst van de liturgie van overledenen: *Het uur komt, dat alle die in de graven zijn uw stem, Zoon van God, zullen horen. Roep op die grote dag ook dit door U geheiligd lichaam ten leven op en schenk het met de door U geheiligde ziel verenigd, voor eeuwig deel van dat zalig, krachtig en onbederfelijk lichaam, dat Gij ons door uw dood en opstanding verworven hebt. Soms wordt de heiliging van het lichaam al zichtbaar door de glans van de inwoning van de Geest; stralende gezichten (H. Serafim van Sarov, Evelyn Underhill (1875-1941). In het westen stigmata door de nadruk op het lijden van Christus, verg. H. Franciscus.* Eerbied voor de natuur, die ook wacht op verlossing, is hiermee onlosmakelijk verbonden.

De kerk is een mysterie, Christus met ons, zeggen de Vaders. Een, heilig, katholiek en apostolisch. Christus heeft ons niet verlaten toen hij ten hemel steeg. De eenheid tussen Hem en wij die met velen zijn, zijn één in de Heer en hij bedoelt dat als realiteit, werkelijkheid uitgedrukt in de tweede taal.

De kerk is het instrument van Christus 'verlossingswerk dat doorgaat onder de mensen en daardoor vooral effectief is in de sacramenten. Christus is het sacrament van de Godsontmoeting, de kerk ontvangt haar eenheid vooral in de Eucharistie, zoals reeds door Ignatius de martelaar werd betuigd. *Waar Christus is, is de kerk, waar de kerk is, is de bisschop, waar de eucharistie is, is de volheid van de kerk.*

De kerk is het beeld van de Triniteit, lichaam van de Heer, de volheid van de H. Geest De kerk is aards en goddelijk, zichtbaar en onzichtbaar, een en verscheiden maar eenmaal zal ze geheel zijn opgenomen in het goddelijk leven Daarom is de kerk opgebouwd uit de locale kerken die met verbonden zijn door hun bisschoppen die het ambt van de eenheid dragen en de volheid van de sacramentele bediening hebben ontvangen in de successie van de handoplegging onder gebed en aanroeping van de H. Geest. Ook het concilie is een uitdrukking van de Triniteit.

Heel de kerk is sacramenteel en wij die behoren tot het lichaam van Christus, wij zijn dragers van de sacramenten, van de mysteries. Christoforen en Pneumaforen, Al wat ons overkomt zal heil en zegen zijn. Tekenen van het doorbrekende Koninkrijk, zei Karel Kraan als hij sprak over genezing en bevrijding. Voortekenen van dat onvoorstelbare waarvan de sacrameten de zichtbare tekenen zijn, de komende wereld, waar de eerste dingen zijn voorbijgegaan en waar wij met onverhuld gelaat Hem aanschouwen, waar het vergankelijke onvergankelijkheid heeft aangedaan, het sterfelijke onsterfelijke.

Maar nu, nog levend in het voorlopige, bedienen wij ons van zichtbare rituelen, sacramenten en worden wij bediend door Hem die onze mensheid wilde delen.

En gaan we door het leven als iconen van de Eeuwige, zoals Christus het beeld is van de onzichtbare God, hij de eerstgeborenen van heel de schepping in wie heel de volheid van God woning heeft willen nemen, hoofd van zijn lichaam, de kerk, waarvan wij ledematen zijn.

Niek van Ditmarsch

Oud-Katholiek priester